

Užívání veřejně dostupných databází ke komerčním účelům

🕒 09.10.2023 / 13:48

Databáze se běžně využívají na denní bázi jak v soukromém, tak i v profesním životě. Jak je to však s právem užívat veřejně dostupné databáze? Smí uživatelé využívat jejich obsah bez souhlasu pořizovatelů^[3]? A kdy lze tyto databáze využívat za účelem dosažení zisku? Tyto otázky zodpovídáme v článku níže.

Jan Smítal

Weinhold Legal, s.r.o. advokátní kancelář

Sdílet článek

Databáze lze v souladu se směrnicí [96/9/ES](#) ze dne 11. 3. 1996 o právní ochraně databází definovat jako soubor nezávislých děl, údajů nebo jiných prvků, systematicky nebo metodicky uspořádaných a individuálně přístupných elektronickými nebo jinými prostředky, bez ohledu na formu jejich vyjádření. Zároveň jsou chráněny normami zákona č. [121/2000](#) Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „AZ“).^[1] Jedná se o souborné dílo, jež obsahuje od sebe oddělitelná díla, údaje nebo jiné prvky, aniž by jejich oddělením byla dotčena hodnota nebo obsah jednotlivých prvků.^[2] Databází může být např. slovník, encyklopedie, sbírka zákonů či soudních rozhodnutí nebo veřejný rejstřík.

Právo užití databáze a udělení souhlasu k jejich užití

Jedním z cílů autorskoprávní úpravy je ochrana práv pořizovatelů databází, kteří vyvinuli iniciativu a nesli riziko s poskytnutím podstatného vkladu – zdrojů na pořízení, ověření a předvedení obsahu databáze, proti nepovolenému přisvojování výsledků tohoto vkladu, jejich databáze. Přisvojením databáze totiž přisvojitelé dosáhnou toho, že jejich náklady na znovuvytvoření databáze nebo její podstatné části jsou mnohem nižší než náklady jejího pořizovatele, čímž se obohatí na úkor pořizovatele databáze.^[4] Obsahem práva pořizovatele je databázi užití a současně výlučné právo udělit oprávnění k jejímu užití.

Právo databázi užití její pořizovatel uděluje uživateli zpravidla licenční smlouvou, za což mu běžně náleží odměna.^[5] Plnění pořizovatele databáze z licenční smlouvy spočívá zejména v povinnosti strpět výkon majetkového práva díla užití jinou osobou v rozsahu poskytnutého oprávnění.^[6] Smlouva by měla vždy specifikovat, v jakém rozsahu se licence uživateli uděluje, tj. jestli uživatel smí databázi užití či jestli je oprávněn ji i rozšiřovat či upravovat pro své potřeby.

Kromě licenční smlouvy může však pořizovatel databáze udělit právo databázi užívat i jinými způsoby, např. formou jednostranného souhlasu s užitím databáze. V rámci souhlasu si pořizovatel může stanovit vlastní podmínky, které musí uživatel databáze při jejím užívání dodržet, např. že databáze nesmí být užívána za některými účely (např. komerčními) nebo že uživatel musí vždy identifikovat pořizovatele databáze ve svém výstupu. Právě s touto formou udělení práva k užití zveřejněných databází se lze v praxi setkat nejčastěji.

V případě udělení souhlasu s užitím databáze je potřeba studovat důkladně podmínky tohoto souhlasu a databázi užít pouze způsobem a k účelům v něm specifikovaným. Databáze lze však v některých případech užívat i bez souhlasu, a to v případě, že dojde k naplnění podmínek jedné ze zákonem stanovených výjimek.

Výjimky z autorskoprávní ochrany

Ustanovení § 3 písm. a), resp. § 94, AZ stanoví obecnou výjimku, podle které se jeho ochrana nevztahuje na tzv. úřední díla. Úřední díla lze využít bez souhlasu jejich pořizovatele a není potřeba za jejich využití poskytnout pořizovateli odměnu. Jako databáze, které jsou úředními díly, lze například uvést veřejně přístupné rejstříky (např. obchodní rejstřík, spolkový rejstřík, evidence svěřenských fondů, sbírky jejich listin) nebo systémy veřejné správy. Veřejně přístupnými rejstříky se ve shora uvedeném autorskoprávním smyslu rozumí však pouze rejstříky zřízené na základě zákona (či jiného právního předpisu), vedené soudy nebo orgány veřejné správy, popř. pověřenými soukromými osobami, u nichž je veřejný přístup k jejich obsahu stanoven zákonem (srov. rovněž zák. č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím). Ostatní databáze, které neslouží k úředním účelům, jsou z této definice vyňaty, i přestože je jejich autorem či pořizovatelem orgán veřejné správy.[7] Právo užívat tyto databáze je pak nutné posuzovat s ohledem na AZ. U některých statistických rejstříků (např. databáze Českého telekomunikačního úřadu nebo Českého statistického úřadu) je tudíž třeba náležitě posoudit, zda se jedná o databázi ve smyslu úředního díla nebo zda tuto definici databáze nenaplnuje. V případě, že uživatel dojde k závěru, že databáze je úředním dílem, může ji svobodně užít k jakémukoliv účelu.

Kromě uvedeného vynětí úředních děl z autorskoprávní ochrany stanoví AZ další výjimky z ochrany pořizovatelů databází. Ty lze však uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených zákonem a pouze tehdy, pokud takové užití databáze není v rozporu s běžným způsobem užití databáze a ani tím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy pořizovatele.[8]

Jednu z výjimek stanoví ustanovení § 91 AZ, podle kterého do práva pořizovatele zveřejněné databáze nezasahuje oprávněný uživatel[9], který užívá kvalitativně nebo kvantitativně nepodstatné části obsahu databáze nebo její části. V takovém případě je uživatel oprávněn užít příslušné části databáze k jakémukoli účelu (tedy i komerčnímu), a to za podmínky, že tento uživatel databázi užívá běžně, přiměřeně, nikoli systematicky či opakovaně, a bez újmy oprávněných zájmů pořizovatele databáze, jejího autora či nositele práv souvisejících s právem autorským.

Další výjimku představují bezúplatné zákonné licence dle ustanovení § 92 AZ, kdy oprávněný uživatel smí databázi užít pro osobní potřebu, pro účely vědecké nebo vyučovací či pro účely veřejné bezpečnosti nebo správního či soudního řízení. Jedná se tedy např. o užití databáze v rámci sebevzdělávání. Účelem však nesmí být dosažení hospodářského nebo obchodního prospěchu. Za účelem dosažení zisku může tedy oprávněný uživatel využít pouze nepodstatné části obsahu databáze nebo její části, a to pouze za předpokladu, že tak nečiní systematicky či opakovaně.

Další výjimkou je tzv. volné dílo, tj. dílo, u kterého uplynula doba trvání majetkových práv, což je v případě práv pořizovatele k databázi 15 let. Databázi, která by splňovala podmínky volného díla, může každý bez dalšího volně užít,[10] nicméně je potřeba mít na paměti skutečnost, že aktualizováním databáze dojde k obnově doby trvání majetkových práv pořizovatele o dalších 15 let. Je však možné usuzovat, že vznik nové lhůty trvání práv se vztahuje pouze k takovému obsahu databáze, který byl pokryt novým relevantním vkladem, nikoliv k celému obsahu databáze.[11]

Výjimka pro text a data mining

Speciální výjimku lze nalézt v ustanovení § 39c AZ, podle kterého do práva pořizovatele databáze nezasahuje ten, kdo zhotoví její rozmnoženinu za účelem automatizované analýzy textů nebo dat v digitální podobě prováděné za účelem získání informací. Jedná se o nově zavedenou výjimku pro tzv. text and data mining, která byla přijata v souvislosti s implementací směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 ze dne 17. dubna 2019 o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu.

Za předpokladu, že uživatel takovou rozmnoženinu uchová pouze po dobu nezbytně nutnou pro účely automatizované analýzy, mohou uživatelé užívat tyto databáze bez nutnosti uzavírat licenční smlouvy s jejich pořizovateli. Tímto způsobem tak mohou být databáze využity za jakýmkoliv účelem, tudíž i k účelům komerčním. Pořizovatelé jsou však oprávněni výslovně si vyhradit zákaz použití této výjimky a přinutit tak uživatele získat souhlas i v případě text a data mining.

Závěr

Z výše uvedeného vyplývá, že ne vždy je možné veřejně dostupné databáze využít za účelem zisku. Uživatel by měl vždy nejprve analyzovat, zda veřejnou databázi není možné považovat za úřední dílo, které by nebylo chráněno normami autorského práva a které by mohlo být užito bez souhlasu jeho autora (v případě databáze též jejího pořizovatele). Pokud však databáze úředním dílem není, bude muset uživatel (za předpokladu, že chce užívat podstatnou část jejího obsahu) získat souhlas od jejího pořizovatele (a pokud se liší, i od případného autora, nevykonává-li jeho majetková práva pořizovatel databáze), a to zejména v případech, pokud se uživateli nepodaří jeho činnost podřadit pod jednu ze zákonných výjimek, např. užije pouze nepodstatnou část databáze či zhotoví rozmnoženiny databáze za účelem data miningu (pokud tuto výjimku pořizovatel výslovně nevyloučil).

Weinhold Legal

[1] Existují i databáze, která nelze považovat za autorská díla a jejich autorům není poskytována autorskoprávní ochrana. Jedná se o prosté (netvůrčí, neautorské) databáze, tedy soubory systematicky nebo metodicky uspořádaných prvků nevykazující úroveň duševní uspořadatelské činnosti (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2012, sp. zn. [5 Tdo 966/2012](#)). To však nebrání, aby byly předmětem ochrany z hlediska pořizovatele databáze.

[2] Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 9. listopadu 2004, sp. zn. [C-444/02](#).

[3] Databáze představují soubor systematicky seřazených, nezávislých prvků, přičemž ve vztahu k jejich autorovi je normami autorského práva chráněna pouze forma uspořádání jejich prvků (jejich struktura či systematika), nikoliv prvky samotné. Kromě toho však AZ přiznává ochranu i pořizovateli databáze. Podle ust. § 89 AZ je pořizovatelem databáze fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost pořídí databázi, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba. Práva pořizovatele databáze pak kromě struktury databáze chrání i její obsah. Právo pořizovatele databáze je na právu jejího autora zcela nezávislé a nepodmíněné, jelikož se jedná o dva odlišné právní režimy. Je tedy nutné rozlišovat mezi osobou autora a pořizovatele databáze, i když v některých případech může být autorem a pořizovatelem databáze jedna osoba. Pro zjednodušení v tomto článku hovoříme pouze o právech pořizovatelů databází.

[4] Srov. rozhodnutí Soudního dvora sp. zn. [C-46/02](#) a sp. zn. [C-203/02](#)

[5] Ustanovení § 2358 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

[6] TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. § 12 [Práva dílo užít]. In: TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. Autorský zákon. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 160.

[7] TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. § 3 [Výjimky z ochrany podle práva autorského ve veřejném zájmu]. In: TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. Autorský zákon. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 72.

[8] Ustanovení § 29 AZ

[9] Uživatel, jehož přístup k obsahu databáze za účelem vyhledávání spočívá v přímém nebo nepřímém souhlasu pořizovatele databáze (srov. rozhodnutí Soudního dvora C-203/02).

[10] Ustanovení § 28 AZ

[11] TŮMA, Pavel. K pojmovým znakům a trvání zvláštního práva pořizovatele databáze ve světle judikatury Evropského soudního dvora. Právní rozhledy, 2006, č. 1, s. 16-19